

ПРОСТІР ШЕВЧЕНКОВОЇ "ПРИСУТНОСТІ" В МЕМУАРНО-АВТОБІОГРАФІЧНІЙ ПРОЗІ ОЛІМПІАДИ ПАЩЕНКО

Уперше в українському літературознавстві досліджено шевченкознавчі мотиви у працях письменниці-дисидента О. М. Пащенко. Доведено, що простір "присутності" Тараса Шевченка оприявлено в епістолярії, автобіографічних творах "Життєпис", "На щаблях життя". За геологічною системою прозового саморепрезентативного письма, мемуарний текст є складником нефікційної літератури. Шевченкіана Олімпіади Пащенко минулого століття поповнилася драматичними творами, короткими сторінками спогадів "На Тарасовій горі" (1967), "Посмертна маска Шевченка" (1961), які є вагомим внеском у розвиток української літературної мемуаристики.

***Ключові слова:** літературна мемуаристика; шевченкіана; геологічна парадигма; Тарас Шевченко; наратор.*

Олімпіада Пащенко (1879–1972) належить до покоління, яке формувало національний світогляд наприкінці XIX – поч. XX ст. Саме тоді творами Т. Шевченка активно зачитувалися, їх переписували, вивчали напам'ять. Вірші і поеми Кобзаря пробуджували в читачів почуття національної гордості, морального обов'язку перед народом зберегти кращі духовні цінності, надбання. Заглиблюючись у художній світ Шевченка, прогресивно-романтична молодь формувала національну громадянську позицію, знаходила у творах свої ідеали, за визначенням І. Франка, "виносила із своїх захоплень Шевченком та мріянь про Україну бажання зближуватися з народом" [9, с. 141]. Цим можна пояснити й важливість наукового осмислення Шевченкової "присутності" в мемуарно-автобіографічній творчості Олімпіади Пащенко як цілісного естетичного явища, що має значний вплив на розвиток свідомості та самосвідомості, пізнання письменницею світу, суспільних процесів. Актуальність теми, винесеної у заголовок, полягає і в тому, що досі літературна спадщина Олімпіади Пащенко залишається своєрідною *terra incognita*, так би мовити, поза науковою рефлексією.

Творча спадщина письменниці малознана, а отже досі не досліджена українськими літературознавцями. На її твори за радянської доби було накладено негласне табу, і не випадково, адже спецслужби знали про минуле інакомислячої інтелігентки, колишнього члена Центральної Ради. За часів незалежної України постать Олімпіади Пащенко привернула увагу істориків Е. Мельника [4], О. Завальнюка [3], В. Адамського [1], літературознавця

Є. Сохацької [7; 8]. Біографи розкрили образ письменниці як діячки "Просвіти" та організатора українського шкільництва на Кам'янецьчині. Незначний письменницький масив уміщено у виданні Олімпіади Пащенко "Матеріали до життєпису", що її вперше за архівними документами упорядкував, написав розлогу передмову і видав В. Адамський [5]. І хоча книга репрезентує історичну документалістику, а все ж, до честі упорядника, він уперше надрукував автобіографічний роман-хроніку "На щаблях життя", окреме листування, архівні матеріали авторки, які й склали основу нашого дослідження. Відтак, метою даної статті є характеристика своєрідного простору "присутності" Тараса Шевченка в автобіографічних творах Олімпіади Пащенко.

Якщо аналізувати з точки зору сучасних методологічних підходів, то на перший погляд діяльність Олімпіади Пащенко можна віднести до творчості непрофесійних літераторів. Жінка займалася педагогічною, громадською діяльністю, а у вільний час сідала за письмовий стіл. Насправді її велика літературна спадщина просто вражає: у фонді №39 (ЦДАМЛМ України) зберігаються п'єси, прозові твори, спогади, листи. Серед масиву праць прозаїка, драматурга, літературознавця Олімпіади Пащенко особне місце належить її шевченкіані: п'єси "Мені тринадцятий минало", "Козачком за паном", "На засланні", "Змарнований, але нескорений", дослідження "Безсмертна пісня Кобзаря", "Вінок Тарасових днів", "Доля жінки у творах Шевченка" [5, с. 435–442]. Хоч як намагалася письменниця побачити надрукованими твори, але так і не пробила бюрократичних мурів. Від імені СПУ Й. Кисельов про шевченкіану (п'єси) Олімпіади Пащенко сказав своє "на жаль": "Ваше прохання, на жаль, виконати не можна. Закордон рекомендуються драматургічні твори, які були або надруковані, або поставлені на сцені і дістали високу оцінку. Одну з Ваших п'єс ми передали відомому критику Єлизаветі Стиранкевич для детального розгляду і відповіді" [10, арк. 7].

Олімпіада Михайлівна Пащенко (за чоловіком Шульмінська) народилась 25 липня 1879 року в с. Сербі (нині с. Гонтівка Чернівецького району Вінницької області), де її батьки учителювали. Згодом родина переїжджає в с. Великий Карабчіїв (нині Городоцький район на Хмельниччині) у засновану 1880 р. однокласну народну школу. Михайло Федорович Пащенко тут проявив себе активним на культурно-просвітницькій ниві настільки, що мало не потрапив до Сибіру за "протидержавну зраду", яка полягала в пропагуванні творів Т. Шевченка. "Мазепинець" (такий ярлик навішувався на нього) давав читати односельцям заборонені книжки, серед них був і "Кобзар". Про цей час Олімпіада Пащенко зауважує, що сільська школа відіграла велику роль у підготовці свідомості народу для сприймання революційних ідей під впливом Шевченкового "Кобзаря".

Колишній член Центральної Ради, з 1918 р. голова Подільської губернської управи В. Приходько згадував про Олімпіаду Пащенко, що вона від батька "почерпнула на ціле життя високу ідейність, відданість громадській роботі і ентузіазм" [6, с. 105]. Стежкою батьків пішла й Олімпіада, яка, закінчивши 1896 року Кам'янець-Подільську Маріїнську жіночу гімназію, виїхала до дядька (батькового брата) у Тифліс. Там, на Кавказі, вчителювала, була директором приватної школи. Згодом брала участь в російсько-японській війні. У серпні 1905 р. вона повертається до батьків на Поділля, де знову учителює, перебуває під наглядом поліції, а з 1908 р. стає активною просвітянкою, членом правління Подільської "Просвіти". Революція 1917 р. вносить у біографію жінки нові корективи: на Всеукраїнському національному конгресі увійшла до складу Центральної Ради від учительства. З приходом до влади більшовиків жінка нелегально емігрує до Польщі, де в Каліші перебував Олександр Шульмінський. Чоловікові запропонували в польській гімназії викладати французьку мову. Переїхавши до Дубно (Рівненщина), письменниця була домогосподаркою, бо для неї в польській школі місця не виявилось. Коли 1939 р. в Західній Україні настала "золота осінь", Олімпіада Пащенко приступає до улюбленої справи: у Дубненській середній школі №1 працює вчителькою української мови і літератури. Щоб задовольнити амбіції "визволителів", шестидесятидворічна Олімпіада Пащенко 1940 р. стає студенткою-заочницею Рівненського педагогічного інституту. Навчання перервала війна. Фашистські окупанти прирекли жінку до смерті, на щастя, їй дивом вдалося врятуватися. По війні вона не мала сталої роботи, як і не мала помешкання. З 1949-го Олімпіада Пащенко мешкає в будинку престарілих учителів у Львові, де продовжує літературну працю. Відійшла у небуття 10 вересня 1972 року. Життєвий і творчий шлях письменниці дає відповідь на риторичне запитання С. Білокона, який у дослідженні хоч і не згадує ім'я Олімпіади Пащенко, але емоційно завважує: "Чи могла прожити "в цій країні" людина, якщо вона свого часу входила до українського демократичного парламенту?" [2]. Виходить, могла, однак подальша доля жінки-парламентаря була вельми нелегкою.

Торкаючись шевченківської тематики, що нею захопилась Олімпіада Пащенко, В. Адамський резюмує, що у її спогадах переважають "ювілейні дати: 1901 р., 1905 р., 1911 р., 1919 р., 1921 р. та 1936 р. До прикладу, такий фрагмент: "1921 рік. Кам'янецьчина під більшовиками. Село. Ніби стався жажливий землетрус, розпалася земля під нашими ногами, – й усе збудоване нами звалилося в прірву!... І раптом на село дістався наказ та ще й українською мовою від комісара до комісара аж до сільського дійшов у такій формі: Оголосити 25–26–27 лютого (по ст. ст.) три дні

народнім святом в пам'ять борця за волю людини Т. Шевченка. Не можна в ці дні ставати на працю – ні орати, ні сіяти (почалася рання весна) під загрозою суворої кари. Школам – три дні уряджувати поранки, реферати, академії. Сільрадам – припилнювати, щоб Свято відбувалося врочисто..."" [1].

Відчуваючи, що твори з шевченківської тематики можуть просто щезнути, Олімпіада Пащенко наприкінці 1966 року написала листа до Канівського державного музею-заповідника "Могила Т. Г. Шевченка", в якому пропонує передати п'ять драматичних новел з життя Кобзаря. Науковий працівник В. Кривицька зацікавилася рукописами письменниці, зрозуміла їхню цінність для наступних поколінь. Відчувши прихильність до себе, Олімпіада Пащенко надіслала п'єси, ознайомившись з якими, В. Кривицька відповіла адресату: "Написавши п'єси про Тараса Григоровича Шевченка, Ви проробили величезну роботу" [5, с. 44]. Долею праць Олімпіади Пащенко перейнялась і працівниця відділу рукописів Інституту літератури імені Т. Г. Шевченка Ангеліна Полотай. Вона в листі (11.12.1967) просила Кривицьку надіслати художні твори, як і всю спадщину Олімпіади Пащенко на збереження [11, арк. 4]. Варвара Яківна морально підтримує письменницю, заспокоює тим, що її літературна спадщина знайде свого дослідника, заохочує до написання автобіографії, "бо нам цікаво буде знати про те, як Ви кляли і свої цеглини в будову нового життя, пронісши через нього незгасну любов до Шевченка". Подібні листи підтримували її усамітнену старість.

Син Олімпіади Пащенко – Юрій Шульмінський – мешкав в Аргентині, переймався побудовою пам'ятника Т. Шевченка в Буенос-Айресі (встановлено 1971 р.), у 60-х роках знайшов канали для листування з мамою. Олімпіада Пащенко у листі радиться з В. Кривицькою з приводу зовнішнього вигляду монумента (скульптор Леонід Молодожанин) [7, с. 198]. Адресант відповідає, що "радити, яким повинен бути пам'ятник в Аргентині, нам важко. Що ж до написів на стіні біля пам'ятника, то це можуть бути уривки з різних творів Шевченка, які різнобічно характеризують Шевченка як поета і борця за справедливість на землі" [5, с. 49]. В іншому листі (10.11.1969) Олімпіада Пащенко отримує оцінку монументальному проекту: "З опису пам'ятника і фотографії видно, що проект і вкладений у нього задум авторів набагато складніший, ніж той пам'ятник Кобзареві, що стоїть у Вашингтоні" [5, с. 50].

Цікавою для шевченкознавців є історія зберігання літнім львів'янином Євгенієм Козинцем (1878–1962) посмертної маски Т. Г. Шевченка, зробленої скульптором Ф. Каменським. Обізнаний з долею Олімпіади Пащенко, яку добре знав ще з часів свого побуту на Поділлі, він перед смертю розказав їй, як дійшла до нього реліквія. Учитель і поет Євген Якович Козинець тривалий час

працював у м. Кам'янець-Подільський, де упродовж 1921–1937 рр. був директором першої трудової школи. Маску йому передав у Львові зять, біолог Марко Шевлягин, коли відбував на фронт. Є. Козинець двадцять років (1941–1961) зберігав реліквію й за порадою Олім্পіади Пащенко передав до Канівського музею-заповідника [12, арк. 238–240].

Книжка "Матеріали до життєпису" репрезентує літературну мемуаристику – це власне короткі спогади про різні періоди творчої та громадської праці письменниці, нарис "Життєпис" і роман-хроніка "На щаблях життя". За генологічною системою прозового саморепрезентативного письма мемуарний текст Олім্পіади Пащенко є складником нефікційної літератури. Відомо, що до концепції саморепрезентативних жанрів належать автобіографія, мемуари, щоденник, автобіографічна повість, автофікційний роман, автобіографічний нарис тощо. За жанровою ознакою "На щаблях життя" насправді є повістю, бо роман вимагає об'ємності, залучення до структури тексту великої кількості дійових осіб. Цього у творі письменниці немає, тому припускаємо, що це є перший розділ до задуманого автобіографічного роману, якого авторка не закінчила, очевидно, з ідеологічних міркувань. У стильовій тканині твору прочитується художня автобіографія: оповідь піддається значній літературній обробці, авторка застосовує елементи белетризації (хронологічна подієвість, сюжетність, художня описовість). Наративна картина довіклля побудована на реальних подіях і фактах, з незначним ступенем белетризації прози: перше місце належить образу Натани, в якій яскраво постає сама авторка. Олімпіада Пащенко прочитується водночас у двох іпостасях: автором і персонажем-натором. У романі образ автора є багатофункціональним утворенням, оскільки визначає експресивно-мовленнєві форми оповіді, забезпечує взаємозв'язок і взаємодію елементів художнього цілого, через натору поєднуються інтерпретаційні елементи тексту, він стає тим ідейно-стилістичним ланцюжковим з'єднанням цілого, що його йменуємо своєрідним осердям, моноцентричністю.

Аналізуючи літературну мемуаристику, дослідниця Т. Черкашина резюмує: "У 1990-х роках в українській художній літературі з'являється автофікційний роман, різновид псевдодокументального письма, який виписувався із стилізацією під референційну автобіографічну повість, однак у дійсності був суто фікційним твором" [13, с. 28]. Олімпіада Пащенко, хоча й задумала написати роман-хроніку і таки приступила до його реалізації ще на початку ХХ століття, однак, роман фікційним назвати не можна, як не можна таким назвати її "Життєпис", а швидше всього фактографічним широким прозовим твором. В автобіографічній прозі Олімпіада

Пашенко моделює "присутність" Тараса Шевченка крізь призму авторського "Я" на певному наративному, оповідному рівні: "Всі матеріали направлено до Києва, [...] відведено мій особистий фонд № 92. Туди вже направлено [...] 11 біографічних п'єс з життя і творчості Шевченка. [...] Великий геній українського народу Тарас Шевченко тяжку кару переніс за свою любов до рідного слова [...] він вірив, що волі доб'ється народ [...] жаль він вилляв у своїм вірші "Мені однаково"" [5, с. 70, 79].

Натана у шкільні роки знала Шевченка, пропагувала його твори серед молоді: "Раз забрала з собою "Кобзаря" Шевченка. Не раз прочитувала сама і знала багато з нього на пам'ять... Перший раз, може, на своєму віку слухали дівчата книжку, що промовляла до них їх живою мовою [...]. А ці слова Шевченкові такі теплі, такі рідні: "Серце, Катерино!...". Там, у лісі, слухаючи поему [Катерину] у тих дівчат це було вперше пробудження національної свідомості" [5, с. 98].

Перебуваючи в Тифлісі, Натана входила до Товариства народних читань. Центральний персонаж роману – національно свідомо українка – запропонувала організувати академію в пам'ять Тараса Шевченка. "І вже повісили на дверях аудиторії, оповістили "Вечір пам'яті Шевченка"... Як просто, а як же знаменно у ті часи та ще й в такій далекій стороні!..." [5, с. 126]. Як бачимо, емотивні функції складаються з протилежної пари: текстової радості й позатекстової печалі (царський уряд офіційно забороняв твори Шевченка). Тому окличне речення вказує на екзистенційний внутрішній світ персонажа.

Роботу означеного товариства, просвітницьку діяльність Олімпіада Пашенко заторкує й у спогадах "Перша жіноча професійна спілка". Вона пише: "Особливо урочисто відзначали ювілейні дати... дні Шевченка... Як же це все встигалось, вміщувалося в трудові дні?" [5, с. 149]. Тут стилістично вмотивована інформативна й емотивна функції несуть на собі позитивний заряд, що спроектований на краще сприймання реципієнтом мемуарного тексту. Риторичне речення вказує на прагматичний зв'язок внутрішнього світу автора із зовнішнім: потребою донести слово Кобзаря до слухачів засобами пропаганди його творчої спадщини.

Мемуарист згадує, що на грузинській землі діяв гурток української художньої самодіяльності. За два роки (1902–1904) гуртківці поставили 16 п'єс і водевілів, серед них на першому місці була п'єса "Назар Стодоля" [5, с. 157]. Спогадова література насичена "революційністю", автор евфемічно торкається проблеми неприязні до царських порядків, свідомо оминаючи ті місця зі своєї біографії, які б викликали роздратування в господарів "нової" долі, більшовиків. Тому не згадує своє перебування у Польщі, відповідно, ми мало знаємо, з ким спілкувалася в еміграції колишня подільська просвітянка, проте є коротенькі спогади на кілька сторінок

"Відродження української школи на землях Західної України після возз'єднання", в якій вона переповідає про своє учителювання в Дубнівській школі (Рівненська область), проведення першого імпровізованого уроку української мови у 8 класі, що його почала з довільного цитування вірша Шевченка "Мені однаково..." [5, с. 409].

Відчуваючи холодне ставлення влади до її творчості, маючи за плечима понад 75 років, Олімпіада Пащенко рушає до Канева. Тут, на могилі Шевченка, було "важніше відчуття, що пережила стара людина, в душі якої ще з ранніх літ жив образ [...] пророка Тараса Шевченка" [5, с. 424]. Їй пригадалися Шевченкові дні в Манджурії, в Кам'янці-Подільському 1911 р., коли "була глумлива заборона відзначати цей день на цілій Україні", згадався вікопомний 1918-й, "коли засяяв квітками, прапорами старий, пошарпаний віками, Кам'янець-Подільський". Біля могили вона згадала відкриття Кам'янець-Подільського українського університету "з піснями, оркестрами, вінками на площі, де перед портретом Шевченка Тараса складали йому славу, бо зберіг він і возвеличив рідне слово" [5, с. 426]. Спогадову шевченкіану Олімпіада Пащенко завершує бесідою з читачем, сентиментами про те, як "сплітався вінок днів, присвячених пам'яті Шевченка". Останнє речення наче звернене до сучасних читачів, яким вона намагається розкрити апіорі, що життя пройдено марно. Відвідавши могилу Шевченка, Олімпіада Пащенко "сиділа у підніжжя постамента, ніби з живим з ним розмовляла і згадувала все, про всі присвячені йому, вічно живому, дні" [5, с. 426]. Олімпіада Пащенко залишила позатекстово біль за рідною Україною, біль від розлуки з сином, тугу за нездійсненим заповітним словом Шевченка "кайдани порвіте", пекло серце за неприховане більшовиками насильницьке зросійщенням її Батьківщини, за негласне переслідування, замовчування власної творчості, обпикав біль за втрату у сталінських таборах не лише її однодумців з Центральної Ради, а й за мільйонами замучених голодною смертю селян. А все ж, для Олімпіади Пащенко, як і для Кобзаря, Україна залишалась імперативом нескоренності, віри в краще майбутнє, була незгасимою любов'ю.

Аналіз праці Олімпіади Пащенко "Матеріали до життєпису" свідчить про частотність звернення автора до образу Тараса Шевченка, його творів. Кобзар для письменниці був орієнтиром у її нелегкій долі. За ним звряла свій шлях, прогресивні погляди, патріотичні пориви, любов до України та її народу. Простір "присутності" Тараса Шевченка в мемуарно-автобіографічних творах Олімпіади Пащенко за генологічною парадигмою прозової саморепрезентації є складною системою, яка оприявнює жанри кількох структурно-типологічних видів документального письма, серед яких автобіографіка, мемуаристика, епістолярій. Зважаючи на

радянський політичний режим, несприятливий простір для вільної творчості, письменника "присутність" Т. Шевченка виписує з осторогою, обережно, дотримуючись бодай дотично класових позицій, а відтак образ поета-революціонера в мемуарній прозі змодельовано мемуаристом переважно у просторі XIX – поч. XX століття. Шевченкіана Олімпіади Пашенко минулого століття поповнилась драматичними творами, короткими сторінками спогадів "На Тарасовій горі" (1967), "Посмертна маска Шевченка" (1961). Можемо стверджувати, що твори Олімпіади Пашенко є помітним внеском в розвиток української літератури, зокрема шевченкіани. Наша публікація не вичерпує коло порушених проблем, є орієнтиром для подальших літературознавчих студій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. *Адамський В.* Олімпіада Пашенко-Шульмінська і Тарас Шевченко у її житті [Електронний ресурс] / В. Адамський. – Режим доступу: <http://www.yatran.com.ua/articles/712.html> (дата звернення 20.02.2016).
2. *Білокінь С.* Доля членів Центральної Ради в СРСР [Електронний ресурс] / С. Білокінь. – Режим доступу: <http://www.ispravda.com.ua/research/2010/10/17/601/> (дата звернення 19.02.2016).
3. *Завальнюк О.* Пашенко (Шульмінська) Олімпіада Михайлівна / О. Завальнюк // Завальнюк О. Українська еліта і творення національної університетської освіти: фундатори й будівничі (1917–1920 рр.). – Кам'янець-Подільський, 2005. – С. 300–309; його ж: Шульмінський Олександр Павлович / О. Завальнюк // Завальнюк О. М. Українська еліта і творення національної університетської освіти: фундатори й будівничі (1917–1920 рр.). – Кам'янець-Подільський, 2005. – С. 270–281.
4. *Мельник Е.* Олімпіада Пашенко – просвітницька діячка Поділля / Е. Мельник // Жінка в науці та освіті: Минуле, сучасність, майбутнє : Матеріали Другої Міжнародної науково-практичної конференції, Україна, Київ, 5–6 липня 2002 р. – К. : Здоровило, 2002. – С. 310–315.
5. *Пашенко О.* Матеріали до життєпису [упорядник, автор передмови Віктор Адамський] / О. Пашенко. – Хмельницький : б. н. вид-ва, 2012. – 470 с.
6. *Приходько В.* Під сонцем Поділля : спогади. Ч. 2 [упор., передмова Ю. Легун, О. Кравчук] / В. Приходько. – Вінниця : ТОВ "Консоль", 2011. – 416 с.
7. *Сохацька Є.* На варті українства : Статті з літературознавчого та культурологічного доробку (до 30-річчя науково-педагогічної діяльності) / Є. Сохацька. – Кам'янець-Подільський : Оіюм, 2004. – 380 с.
8. *Сохацька Є.* Олімпіада Пашенко – визначна діячка Кам'янецьчини епохи УНР (1917–1920 рр.) / Є. Сохацька // Проблеми духовного і національного відродження на Поділлі : матеріали Всеукр. наук.-краєзн. конф., 9–10 листопада 1995 р. – Хмельницький, 1995. – С. 26–27; її ж: Олімпіада Пашенко-Шульмінська – сподвижниця Івана Опієнка / Є. Сохацька // Іван Опієнко (митрополит Іларіон) і виховання національно-свідомої особистості : наук. доп. Всеукр. наук. конф. – К., 1997. – С. 79–82; її ж: Подружжя Шульмінських в історії Кам'янецьчини (рубрика "Видатні просвітяни Поділля") / Є. Сохацька // Кам'янецьчина в контексті історії Поділля : наук. збірник : у 2 т. – Кам'янець-Подільський, 1997. – Т. 2. – С. 54–55.
9. *Франко І.* Зібрання творів : у 50 т. / І. Франко. – К. : Наукова думка, 1976–1986. – Т. 41: Літературно-критичні праці (1890–1910) [редактор тому П. Й. Колесник; упорядкування та коментарі В. І. Крекотня, Т. Г. Третяченко]. – 1984. – 682 с.
10. *Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва України* (ЦДАМЛМ України). – Ф. 39. – Оп. 1. – Спр. 12. – Арк. 7.
11. *ЦДАМЛМ України*. – Ф. 39. – Оп. 1. – Спр. 66. – Арк. 4.
12. *ЦДАМЛМ України*. – Ф. 39. – Оп. 1. – Спр. 12. – Арк. 238–240.
13. *Черкашина Т.* Українська мемуарно-автобіографічна проза XX ст.: жанрова, структурна та ідейно-художня еволюція : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра філол. наук : 10.01.01 / Т. Черкашина. – К., 2015. – 36 с.

Стаття надійшла до редколегії 23.03.16

Мацько В.

ПРОСТРАНСТВО "ПРИСУТСТВИЯ" ШЕВЧЕНКО В МЕМУАРНО-АВТОБИОГРАФИЧЕСКОЙ ПРОЗЕ ОЛИМПИАДЫ ПАЩЕНКО

Впервые в украинском литературоведении исследованы шевченковедческие мотивы в работах писателя-диссидента О. М. Пащенко. Доказано, что пространство "присутствия" Тараса Шевченко преобладает в эпистолярной, автобиографической произведениях "Жизнеописание", "На ступенях жизни". По генологической системе прозаического саморепрезентативного письма мемуарный текст является частью нефиктивной литературы. Шевченкиана Олимпиады Пащенко прошлого века пополнилась драматическими произведениями, краткими страницами воспоминаний "На Тарасовой горе" (1967), "Маска Шевченко после смерти" (1961), которые являются весомым вкладом в развитие украинской литературной мемуаристики.

Ключевые слова: литературная мемуаристика; шевченкиана; генологическая парадигма; Тарас Шевченко; нарратор.

Matsko V.

THE SPACE OF SHEVCHENKO'S "PRESENCE" IN MEMOIR-AUTOBIOGRAPHIC PROSE OF OLIMPIADA PASHCHENKO

For the first time in Ukrainian literary criticism Shevchenko studying motives in the works of the writer-dissident O. M. Pashchenko have been studied. It is proved that the space of Taras Shevchenko's "presence" has been found in epistolary, autobiographic works "Biography", "On the Steps of Life". By its genological system of prose self-presenting writing, memoir text is the component of non-fictional literature. Olimpiada Pashchenko's Shevchenkiana of the last century has been filled up with the dramatic works, short pages of recollections "On Taras Mountain" (1967), "Posthumous Mask of Shevchenko" (1961), which make significant contribution into the development of Ukrainian literary memoir literature.

Key words: literary memoir literature; Shevchenkiana; genological paradigm; Taras Shevchenko; narrator.

УДК 821.161 "10/12"

**Терещенко Сергій, студ.,
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка**

ШЕВЧЕНКІАНА МАКСИМА БОГДАНОВИЧА

У статті висвітлюється питання літературознавчої спадщини відомого білоруського автора Максима Богдановича, зокрема роль і місце української культури та літератури, її вплив на світогляд Богдановича. З'ясовуються особливості дослідження Богдановичем творчої спадщини Тараса Шевченка, його місце у духовному становленні автора як класика білоруської літератури.

Ключові слова: Максим Богданович; Тарас Шевченко; літературознавча спадщина; поетична спадщина.

Максим Богданович перш за все відомий своєю поетичною спадщиною. Критика ставила його в один ряд з Якубом Коласом та